

OFFICERSDEGEN REGIMENT HOLLANDSE GARDES

Door G.R. Hof

Degenen die een beetje volgen wat ik in de loop der jaren heb geschreven over blanke wapens zijn van mij gewend dat ik bij wijze van spreken om de drie woorden een voet- of eindnoot plaats. De reden daarvoor is, dat ik altijd heb gevonden dat er over blanke wapens te vaak wilde uitspraken worden gedaan. Ietwat overdreven gesteld zou je kunnen zeggen dat, volgens de verhalen die om sommige sabels heen hangen, elke derde sabel in handen is geweest van Napoleon hoogstpersoonlijk. Ik hou er van beweringen te staven met bronnen zodat ieder zich een oordeel kan vormen over de juistheid van wat ik schrijf. Dit uitgangspunt is aardig vol te houden waar het de wapens uit de 19^e en 20^e eeuw betreft. Immers, ondanks soms nogal ingrijpende schoonmaakacties in de diverse rijksarchieven, zijn vaak toch nog al wat geschreven of gedrukte bronnen te vinden. Maar gaan we naar de wapens uit de 18^e eeuw dan zijn dat type bronnen er eenvoudigweg niet. Bij het determineren van blanke wapens uit dat tijdvak van onze geschiedenis moeten we ons behelpen met flarden informatie zoals die tot ons komen in de vorm van schilderijen, prenten, toevallig bewaard gebleven brieven e.d. Het gevolg daarvan is dat de "bewijsgrond" van beweringen dunner en dunner wordt, zelfs op een gegeven ogenblik flinterdun genoemd mag worden. Maar daar zullen we het mee moeten doen! Immers onze hobby is het om rond de wapens voetje voor voetje, stukje bij klein beetje, een steeds groter wordende kennis te ontwikkelen en die aan volgende generaties verzamelaars door te geven.

HET DEGENMODEL

Er is een type gevest waarvan de stootplaat aan de voorzijde zich splitst en langs de pareerstang naar boven loopt. Dit type gevest, in het Engels heel kenmerkend als "boat-shell" type omschreven, heeft eigenlijk twee bloeiperiodes gekend:

-de 17e eeuw, waarin deze gevesten waren aangebracht op zwaardere ruitersdegenen. Dit type staat bekend onder de aanduiding "à la Suède", wellicht omdat dit type populair was als officiersdegen in Zweden¹ rond de periode 1670-1680. Een mooi voorbeeld van dit type ruitersdegen komen we ook tegen bij Maier²: een exemplaar met een kling gemaakt door Peter Munich (waarschijnlijk de Jongere, 1620-1665).

-de 18e en 19e eeuw op wandeldegenen. De kenner bij uitstek van de wandeldegenen, de Brit Norman³, meent de vroegste uitvoeringen van deze gevestvorm te kunnen dateren

rond 1720. De vroegst gevonden afbeeldingen van het wapen op schilderijen lijken te wijzen naar een Italiaanse origine. In elk geval waaierde het gebruik van dit type gevest zich rond 1750 snel uit over heel West-Europa onder invloed van de kenmerkende belangstelling voor asymmetrie der rococo tijd. De meeste landen hebben dit type degen dan ook gevoerd. Enkele voorbeelden zijn: Oostenrijk rond 1740 (en zeker tot 1811 gevoerd)⁴, Saksen vóór 1763⁵, Zwitserland⁶, Engeland⁷ (daar werd dit model degen tot model verklaard voor officieren der zware cavalerie in 1796, maar het wapen was al veel eerder in gebruik), Baden (maar daar zonder ezelshoef) rond 1750, Frankrijk vanaf 1730-1750⁸ tot ver in de 19^e eeuw⁹, Pruisen waar de "kleine degen" (ook wel Stichdegen en Interimdegen genoemd) waarschijnlijk rond 1750 werd ingevoerd bij de kurassiers- en dragonderofficieren en waar dit type wapen een zeer lange traditie begon (zelfs in catalogi uit begin 20^e eeuw werd het wapen te koop aangeboden!) als het wapen bij uitstek van

cavalerieofficiëren te voet. Waarom deze opsomming? Ten eerste om aan te geven dat het er op lijkt dat vroeger in de 18^e eeuw dit type wapen gedragen lijkt te zijn door officieren van diverse dienstvakken, maar dat in de loop der eeuw het wapen meer bij de cavalerie-officiëren als wandeldeggen in gebruik kwam. In de tweede plaats om hiermee aan te geven dat het zo goed als zeker is dat het wapen ook wel in Nederland gedragen zal zijn.

DE DEGEN

(Zie afb.1) Beschrijving van de u te presenteren degen: het gevest is van verguld messing en bestaat uit een greep met onderaan een geprofileerde greepring. De greep is geheel omwikkeld met dubbelgedraaid zilverdraad. Enkelvoudige beugel die van boven is aangeschroefd op de knop waar boven op zich een klinkknop bevindt. Rechte pareerstang. Ezelzhoeven. Hartvormig steekblad dat naar voren zich splitst langs de pareerstang.

De kling: lengte 83 cm., breedte 2,5 cm. Hol geslepen tot 36 cm. van de punt. Vlakke rug. Boven op de kling de signatie ASB (= Abraham Schimmelbusch, Solingen). Op het sterker der de kling een etsing van eenvoudige florale en martiale motieven.

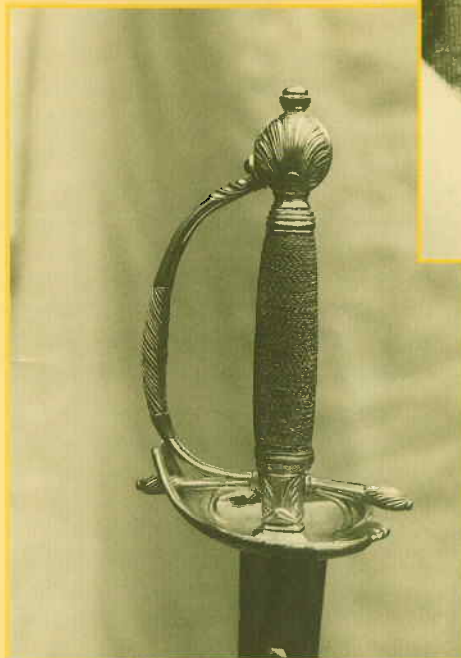
Schede: waarschijnlijk niet origineel maar afkomstig van een degen Algemeen Model M.1820.

DETERMINATIE

In het jaarschrift *Armamentaria* van het Legermuseum (nr.15) is een afbeelding opgenomen van een schilderij uit 1763 voorstellende Johan Pieter Reigersman in het uniform van Luitenant bij de Lijfcompagnie (grenadiers) van het 2^e bat. Regiment Hollandse Gardes (te voet). Op dit schilderij is van de degen die Reigersman draagt alleen de knop, minutieus geschilderd, herkenbaar omdat de rest van het gevest omwikkeld is met de degenkwast (zie afb.2). Deze knop is zo kenmerkend van vorm en komt geheel overeen met die van bovenbeschreven degen dat ik er van uit ga (maar hier krijgt de "bewijsvoering" iets speculatiefs) dat de rest van het gevest ook gelijk is aan dat van de bovenbeschreven degen.

Maar zelfs als deze toeschrijving juist is, dan nog blijven er genoeg vragen over. Bijvoorbeeld hoe gestandaardiseerd waren de blanke wapens welke door de officieren gedragen werden? Omdat de uniformering van juist het Regiment Hollandse Gardes door de Stadhouder tot voorbeeld werd genomen voor ook de andere Staatse Regimenten in de Alge-

mene Orders van 1772 ga ik er van uit dat de officieren gelijkvormige degens droegen. Maar het kan ook zijn dat de officieren van de elite *grenadiers*compagnieën van het Regiment een eigen model droegen. En hoe zat het met de officieren van de Hollandse Gardes (te paard)?

▲ afb.2 detail van schilderij uit *Armamentaria*

◀ afb.1 Officiërsdegen reg.Hollandse Gardes (?) (col.G.R. Hof)

GERAADPLEEGDE BRONNEN

G. Maier, *Preussische Blankwaffen I*, Biberach 1976

G. Maier, *Badische Blankwaffen*, Biberach 1976

A.V.B. Norman, *The Rapier and Small-sword 1460-1820*, London 1980

M. Pétard, *Des Sabres et des Epées Tome I et II*, Nantes 1999

B. Robson, *Swords of the British Army*, London 1996

H. Schneider & J.A. Meider, *Griffwaffen*, Zürich 1971

H. Seitz, *Blankwaffen II*, Braunschweig 1968

E. Wagner, *Hieb-und Stichwaffen*, Praag 1966

Dr. F.G. de Wilde, *Grenadiërmutsen in het Staatse Leger 1672-1795*, *Armamentaria*, Nr.15, 1980

Eindnoten

¹ Seitz II blz.98 afb 107

² Maier blz.6, 7

³ Norman blz.212

⁴ Wagner blz.383

⁵ Wagner blz.220 Tafel 29

⁶ Schneider et al. presenteren alleen een later exemplaar: Degen Kantonale Ordonnanz plm.1830, blz.28

⁷ Robson blz.83

⁸ 'épée d'officier de cavalerie ou de dragons', in Pétard boek I blz.45 afb 17

⁹ Cent Gardes 1854-1870, carabiniers, cuirassiers, Dragons de la Garde Impériale, in: Pétard boek II blz.109, 113, 118